

Vastaa suon kutsuun

SUOMEN
SUDENKORENTO-
SEURA

Pistä raha kasvamaan

Liity suon ystäviin ja osallistu keräykseemme. Pelastetaan yhdessä ainakin yksi suo. Suolla rahasi kirjaimellisesti kasvaa ja puhkeaa elämään kukoistavana kämmekkänä, huojuvana tupasvillana tai kauniin punaisina kihokinlehtinä. Tarjoten elämän mahdollisuuden sellofaanisiipisille korennoille, lepatteleville perhosille, sirkuttaville keltavästaräkeille.

Kannen kuva
Ilomantsin Kesonsuolta.
Hannu Vallas / Lentokuva Vallas Oy

Erno Pääjärvi

Suossa on jotain perin suomalaista. Kyky selvitä ääriolosuhteissa ja sinnikkäästi jatkaa eteenpäin. Sitä samaa on suon eläimistössä. Mutta enää ei sinnikkyys riitä. Piittaamaton hyödyntäminen kuten ilmastonmuutosta kiihdyttävä turvetuotanto ja kaavoitus ajavat kylmästi yli lainsäädännöllistenkin rajoitusten. Suon asukkailla ovat vaihtoehdot vähissä.

Suon tarina

Aluksi oli suo. Suomen soistuminen alkoi maankamaraan noustessa merestä mannerjään vetäytyessä viimeisen jääkauden lopussa.

Vielä keskiajalla suot olivat metsästäjien ja marjastajien valtakuntaa ja peittivät maapinta-alasta 30 %, runsaat 10 miljoonaa hehtaaria.

Soiden, lampien ja avarien tunturikumpujen mosaiikkia Kaldoaivon erämaasta Inarin ja Utsjoen rajamailta.

Jari Kostet

Suolta revittiin leipä

Soiden mittava hyväksikäyttö alkoi 1800-luvulla. Nevat, rämeet ja korvet kesytettiin viljapelloiksi. Kiivaimmin kuokat ja lapiot heiluivat 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alkupuolella. Toisen maailmansodan jälkeen valtio tarjosi sadoille tuhansille Karjalan eva-

koille ja rintamamiehille syrjäseuduilta kylmiä tiloja, jotka oli itse raivattava. Urakan jälkeen suopohjaisia viljelyksiä oli hieman alle miljoona hehtaaria, mutta jo 1970-luvulla pientiloja paketoitiin vauhdilla. Nyt alkuperäisessä käytössä on kolmannes.

Puupellot jäivät kitukasvuiksi

Suota oli totuttu raivaamaan. 1950-luvulla pantiin alulle yksi maailman suurimmista ekologisista kokeiluista, soiden ojitus puunjalostusteollisuuden tarpeisiin. Vankkumaton usko talouskasvuun, konevetoinen aura ja myöhemmin kativinkone tekivät sen mahdolliseksi.

Hanke sai suuren suosion. 1950–1980-luvuilla viilleltiin ojikoiksi alueesta riippuen 30–90 % luonnontilaisista soista. Jäljelle jäivät vain rippeet. Ojituksista 30–70 % oli täysin kannattamattomia. Tappipellot tuottivat vain tappeja.

Ojitettua rämettä Kiteen Juurikassa.

Timo Päivinen

Nyt uhkaa turveteollisuus

Soiden uhraaminen puunjalostusteollisuudelle loppui 1990-luvulla. Nyt suo- luontoa uhkaa turveteollisuus, yhtä yksisilmäisin perustein.

Turveteollisuus esittelee lukuja, joiden mukaan se temmeltää kovin pienellä pinta-alalla. Luvut johtavat harhaan. Turveteollisuus on suurin uhka, se yrittää vallata varsinkin Etelä- ja Keski-Suomen viimeiset luonnontilaiset tai lähes luonnontilaiset suot muista käyttötarkoituksista piittaamatta. Soiden nimittäminen uusiutuvaksi luonnonvaraksi on asioiden kaunistelua. Suomen soiden syntyminen on kestänyt 10 000 vuotta.

Turvetuotantoon liittyy monia suuria ympäristöhaittoja. Se pilaa nykyiselläkin puhdistustekniikalla ne joet ja järvet, joihin kuivatusvedet lasketaan. Meluinen turpeenjyrsintä nostattaa sankat pölypilvet ja rekkaralli tuhoaa maalais-tiet. Turpeen poltto on järjetöntä, koska se on energianlähteenä kivihiihtäkin huonompi. Se sysää ilmastonmuutosta vauhdilla eteenpäin vapauttaessaan varastoitunutta hiihtä uudelleen kiertoon. Kannattava turve-etanolin tuotantotekniikka on vielä kehittämättä.

Turvetuotantoon perattua suota Kiteen Piimäjärvellä.

Risto Torni

Suo ystävänä

Vaikka suota vielä kutsutaan metsäluokitteluisissa kitu- ja joutomaaksi tai veden vaivaamaksi, ymmärretään se vähitellen virkistys- ja hyvinvoinnin lähteeksi.

Pikku hiljaa jopa turvetta käytetään muunakin kuin polttoaineena ja kasvu-alustana. Turve sopii erilaisiin hoitoihin ja siitä eristetään kuituja, joista kudotaan kangasta tai neulotaan vaatteita. Innovatiivisella tutkimustyöllä turpeesta paljastuisi varsinainen biotekninen aarreaitta.

Soista on myös tullut suosittuja retkeily-alueita. On palattu alkujuurille - marjat ja riista ovat taas arvossaan. Suot ovat monien seutujen viimeinen erämaa, jonne voi mennä kuuntelemaan hiljaisuutta, jonka katkaisee vain kurjen huuto. Suojelu- ja virkistysalueille on rakennettu hyvät polkuverkot pitkospuineen ja levähdyspaikkoineen. Virkistys ja suojelu tukevat toisiaan. Tutkimustenkin mukaan ihminen saa eniten voimaa alkuperäisestä luonnosta.

Etelä- ja Keski-Suomen soiden hyväksikäytön vanhoja virheitä paikataan soiden ennallistamisella. Jo luonnostaankin umpeenkasvaneita oja tukitaan ja kitumäntyjä kaadetaan. Tulokset ovat olleet rohkaisevia. Esimerkiksi riekko on saatu palaamaan joillekin entisille asuinsijoilleen.

Ekosysteemipalveluissa suo on ystävä, joka tuottaa meille palveluita. Suota voi verrata vesilaitokseen, teatteriin tai terveyskeskukseen... Suo tasaa ilmaston vaihteluita, pidättää ja suodattaa vesimassoja ja tarjoaa meille hengen ravintoa ja terveyttä - ja paljon muuta.

Palvelutehtävässään se onnistuu vain luonnontilaisena.

Näkökulma soihin on laajentunut vuosi vuodelta. Suot tarjoavat kestävästä hyvinvointia yhä useammille ihmisille, kunhan niitä suojellaan, käytetään tuhoa tuottamatta ja nautitaan niiden ainutlaatuisuudesta ja kesyttämättä.

Silti vielä ahne voitontavoittelu näkee suon pelkkänä raaka-aineena, turpeena.

Soita on monenlaisia

Suo on kostea elinympäristö, johon on kertynyt kasvillisuudesta peräisin olevaa turvetta. Soiden luokittelussa kosteus, veden laatu ja näiden tasapaino ratkaisevat kasvillisuuden. Suota voidaan kuvata kasvillisuuden perusteella.

Pieni suo voi olla pelkkää nevaa, rämettä tai korpea, suuremmat suokokonaisuudet sisältävät usein erilaisia suotyyppejä. Suomen suot voidaan jakaa Etelä-Suomen keidassoihin ja Pohjois-Suomen aapasoihin.

Pohjois-suomalainen aapasuo on avonainen ja tasainen tai hieman kalteva. Aapasuot muodostuvat erilaisista nevatyypeistä, joiden reunoilla kasvaa räme-
kasvillisuutta. Puuttomassa keskiosassa vuorottelevat märät rimmet ja niiden välissä vähävetisemmät jänteet. Kallio-
perän laatu näkyy aapasoiden kasvillisuudessa. Ravinteikkaalla ja emäksisellä suolla on usein monipuolinen suokasvillisuus. Lapin tunturialueen alueen aapasoita sanotaan palsasoiksi. Lapin palsat ovat muutaman metrin korkeita ikiroutaisia turvekumpuja.

Lapin eteläpuolella aapasoiden laatu on heikentynyt äärimmäisen voimakkaasti verrattuna 1950-luvun tilanteeseen.

Etelä-suomalaisen keidassuon keskusta kohoaa hieman suon reunaa korkeammalle, jolloin suon keskustan ja laidan ravinneolot ovat erilaiset. Keidassuon keskusta saa vettä ainoastaan sadevedestä, joka ei ole kovin ravinteikasta. Keskustan kuivilla mätäspinnoilla kasvaa rämekasvillisuutta ja kosteilla pinnoilla nevakasvillisuutta. Keidassuon laidat ovat vetisempiä, niille valuu vettä myös ympäröiviltä mineraalimailta.

Suon vanhetessa suotyyppi muuttuu hiljalleen. Rahkasammalkerroksen paksuuntuessa suo muuttuu kosteammasta kuivemmaksi. Suo voi muuttua myös vetisemmäksi, jos suolle ohjautuu jostain lisää vettä. Yleensä suokasvillisuus sopeutuu nopeasti muutoksiin ja lajisto seuraa suon kehitysvaihetta. Esimerkiksi suon kuivuessa alkaa nevalle usein ilmestyä puustoa, kun taas vettymisen johdosta rämeen puusto voi kuolla ja keloutua.

Jouni Tuohimaa

Karuinta suotyyppiä edustaa räme, joka on yleensä melko vähävetinen ja jossa suopursujen, kanervien ja vaivaiskoivujen keskellä kasvaa mäntyä. Rämeeet ovat usein pelkän sadetveden varassa.

Risto Torri

Korvetkin ovat melko vähävetisiä, mutta selvästi ravinteikkaampia soita. Niillä kasvaa kuusta ja aluskasvillisuutena ruohovartisia kasveja. Kosteaa suo tarjoaa puille heikot kasvuolosuhteet, juurille kerääntyvä vesi muuttuu hapettomaksi hajotustoiminnan tuloksena.

Jari Ketonen

Nevat ovat kosteampia ja vähäpuustoisia soita, joilla kasvaa etupäässä saroja.

Risto Torri

Letot ovat kasvillisuudeltaan rikkaimpia, ne ovat usein myös märkiä ja vesitaloudeltaan kasveille edullisia. Lähteisillä soilla tavataan usein vaateliaita ja harvinaisia suokasveja.

Suo on sudenkorentojen koti

Suot ovat suotuisia elinympäristöjä sudenkorennoille. Muita selkärangattomia on tarjolla ravinnoksi, eikä pienvedessä elävän toukan tarvitse varoa kaloja. Sudenkorennot voivat munia ja lisääntyä varsin pienikokoisessakin elinympäristössä. Monet soille erikoistuneet sudenkorentolajit selviytyvät hieman happamassa suovedessäkin. Toisaalta sudenkorennoille käy huonosti, jos suon vedenpinta jostain syystä laskee.

Suotyypillä ei ole sudenkorentojen lisääntymiselle niin suurta merkitystä kuin suolla esiintyvillä lammilla, lampareilla, puroilla ja noroilla. Arvokkaimmat sudenkorentosuot ovat laajoja, monipuolisia ja niissä on runsaasti erilaisia valoisia avovesilaikkuja, jotka säilyvät ympärivuotisesti vetisinä.

metriä. Hento laji pysyttelee lentäessään matalalla kaartuvien sarojen ja tupasvillojen seassa.

Soiden ojitus ja turpeenotto ovat kuivattaneet pieniä suoallikkoja ja taigatyttökin on saanut osansa soiden muutoksesta. Lajin onneksi suolammet ovat saaneet olla melko rauhassa ihmistoinninalta. Usein ne ovat niin syviä, että pieni suon kuivahtaminen ei vielä kuivata niitä kokonaan ja niiden rannat ovat niin upottavat, ettei niistä ole mökkitonteiksikaan.

10 Taigatyttökorento

Coenagrion johanssoni

Taigatyttökorento löytyy suolampien ja -allikoiden reunoilta, toisinaan myös umpeen kasvavien järvien rahkasamaleisista lahden pohjukoista. Nimestään huolimatta lajia tavataan aivan eteläisintä Suomea myöten. Laji on yleisin siellä missä on paljon soita, eli Pohjois-Suomessa.

Taigatyttökorenon tunnistaa jo lennosta, laji on selvästi muita suoympäristön tyttökorentoja pienempi. Taigatyttön takaruumis on hädän tuskin kaksi senti-

Timo Päreinen

Pohjanukonkorento

Aeshna caerulea

Soiden sininen helmi, pohjanukonkorento, on selvimmin taantunut soilla elävä sudenkorentomme. Huolimatta sudenkorentoharrastajien ja -havaintojen määrän voimakkaasta kasvusta 2000-luvulla, pohjanukkoa ei enää hevin löydä Etelä-Suomesta.

Pohjois-Suomessa pohjanukonkorento on edelleen runsas joka paikan laji. Se lepäilee mielellään harmaiden kelohonkien ja pitkospuiden pinnoilla imemässä itseensä auringon lämpöä. Etelä-Suo-

messä lajia on tavattu pienilläkin soilla, jotka eivät turvaa lajin säilymistä enää pitkälle tulevaisuuteen.

Pohjanukonkorennot näyttää käyneen samoin kuin monelle muulle pohjoisen lajille. Levinneisyysalueen vetäytyessä pohjoiseen, eteläisimmät esiintymät jäävät henkiin vain kaikkein edustavimpiin ja laajimpiin elinympäristölaikkuihin. Rajusta taantumastaan huolimatta pohjanukonkorento ei ole vielä noussut esiin aiemmissa uhanalaisuusluokituksissa elinvoimaisen Pohjois-Suomen kannan vuoksi.

Timo Päreinen

Sirolampikorento ja lummelampikorento

Leucorrhinia albifrons, *L. caudalis*

Kun Suomi astui EU-aikaan, sirolampikorento ja lummelampikorento saivat lainsuojan muutaman muun sudenkorenon ohella. EU:n luontodirektiivi kieltää näiden lajien lisääntymispaikkojen heikentämisen, hävittämisestä puhumattakaan. Lajiparilla on yhtä vahva lainsuoja kuin liito-oravalla. Ne eivät kuitenkaan ole aiheuttaneet samanlaisia ristiriitatilanteita kuin metsätyömaalta löytyvä liito-orava. Osasyynä on tosin voinut olla näiden lajien ylenkatsominen virkamiestasolla ja lain vaatimista lajistoselvityksistä lipsuminen.

Suomessa molempia lajeja tavataan etelärannikolta Keski-Suomen pohjoisosiin saakka. Molemmat karttavat Lounais-Suomen savikkoseutuja ja suuria selkävesiä. Suoreunaisilta lammilta voi hyvällä onnella löytää jommankumman lajin.

Suolammilta kuoriutuvat sirolampikorennot suuntaavat aluksi etämmälle

Timo Päteinen

Sirolampikorento

synnyinseudustaan saalistamaan hyönteisiä ja saavuttamaan sukukypsyyden. Tällöin niitä voi nähdä jopa kahden kilometrin päässä vesistöistä hakkuuaukeilla, metsäautoteillä ja muilla aukeilla paikoilla. Lummelampikorento pysyttelee tiiviisti veden äärellä koko elämänsä. Useimmiten lummelampikorento partioi avovesialueella lumpeiden ja ulpukoiden lehtien päällä. Muutoin kiivaasti reviiriään puolustavat lajit saavat olla toisiltaan rauhassa, kun ne pysyttelevät eri osissa rantavyöhykettä. Poissa silmistä, poissa mielestä.

Lähivuodet näyttävät, ovatko pian kaikki suolajit luokiteltavissa uhanalaisiksi.

Timo Päteinen

Hoikkakiiltokorento
Somatochlora arctica

Miikka Friman

Sami Karjalainen

Täpläkiiltokorento
Somatochlora flavomaculata

Suot ja suolammet ovat tärkeitä elinympäristöjä monelle sudenkorentolajille.

Isoukkokorentoa ei tavata Suomen lisäksi missään muussa EU-maassa.

Isoukkokorento
Aeshna crenata

Miikka Friman

Suolla on elämää

Suo on äärimmäisen haastava elinympäristö, jossa selviävät vain kaikkein sitkeimmät. Suo voi olla liian kuiva tai liian kostea, liian kuuma tai liian kylmä. Sateisina aikoina vettä riittää liiaksikin. Kuivimpaan aikaan kesähelteillä kanervien ja variksenmarjojen pitkät juuret saavat porautua pitkän matkaa rahka-

sammalmättäiden lävitse ennen kuin tavoittavat vettä. Suon pinnassa oleva rahkasammalpatja heijastaa auringon säteilyä voimakkaasti, eikä juurikaan ime lämpösäteilyä itseensä. Kesäpäivän kuummin hetki on todella paahteinen. Yöllä suon pinta jäähtyy nopeasti ja halla saattaa nipistää.

Soiden perhoset

14

Soilla ja tuntureilla on paljon yhteistä, Etelä-Suomen soilta löytääkin samoja lajeja kuin Lapin tuntureilta. Äärimmäinen ilmasto on yksi selittävä tekijä, toinen on puiden puuttuminen ja erilaisten varpukasvien runsaus. Soille erikoistuneita päiväperhosia ovat esimerkiksi suokirjosipi, räme- ja rahkahopeatäplä sekä suonokiperhonen. Näiden perhosten voimakas taantuminen Etelä-Suomessa on suoraan kytköksissä luonnontilaisten soiden alamäkeen. Kaikkien kohdalla toistuu tuttu kuvio elinympäristön laadun suhteen: levinneisyysalueensa eteläreunalla ne vaativat luonnontilaisen suon elinympäristökseen, mutta pohjoisempana ne eivät ole yhtä vaativia, vaan kelpuuttavat niin ojitetut rämeet kuin tunturin rинnesuotkin. Kun ilmastotekijät ovat kunnossa, huonompikin ympäristö kelpaa.

Timo Pätäinen

Saraikkoniittyperhonen
Coenonympha tullia

Timo Pätäinen

Suokeltaperhonen *Colias palaeno*

Harvinaisia ja erikoisia kasveja

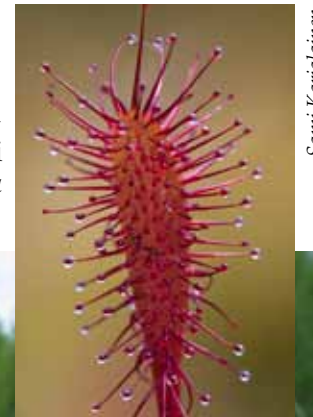
Useimmat soiden uhanalaiset kasvit elävät ravinteisilla letoilla. Ihmisetkin ovat ammoisista ajoista alkaen tienneet lettosoiden kasvuvoiman ja raivanneet ne viljelyyn. Nykyään luonnontilaisista lettoisoista on enää häviävän pieniä jääniteitä Etelä-Suomessa. Mutta missä niitä on, siellä on kasviharvinaisuuksiakin. Kasvikirjan sisällysluettelossa on useita letto-alkuisia lajeja: lettorikko, lettosara, lettotähtimö, lettovilla. Ravinteisilla soilla on myös kämmekkäharvinaisuuksia, meidän omia orkideojamme: kaitakämmekkää, punakämmekkää ja suovalkua.

Soiden kasviharvinaisuudet löytyvät enimmäkseen ravinteisilta soilta, joilla ei välttämättä ole sudenkorentojen tarvitsemaa avointa vesipintaa. Mutta hyvillä sudenkorentosoilla, esimerkik-

si luonnontilaisilla aapasoilla, voi piillä aivan toisenlaisia kasviaarteita. Lähes jokaisella suolla kasvavat pyöreälehti- ja pitkälehtikihokit ovat monessakin mielessä erikoisia kasveja. Lihansyöjäkasvit pyydystävät tahmeiden lehtiensä avulla jopa pieniä sudenkorentoja. Kihokkien sisältämistä yhdisteistä, esimerkiksi plumbagiinista, saadaan lääkettä astmaatikoille ja hinkuyskäpotilaille. Vanha kansa on tiennyt kihokin salavoimista, kasvia on kutsuttu kiimaruohoksi ja himoheinäksi. Kenties näissä molekyyleissä piilee paljon suuremmat rahalliset arvot kuin suon hyödyntämisessä turpeeksi.

15

Pitkälehti-
kihokki
Drosera longifolia

Sami Karjalainen

Suokukka *Andromeda polifolia*

Linnuilta katoavat pesintä- ja levähdyspaikat

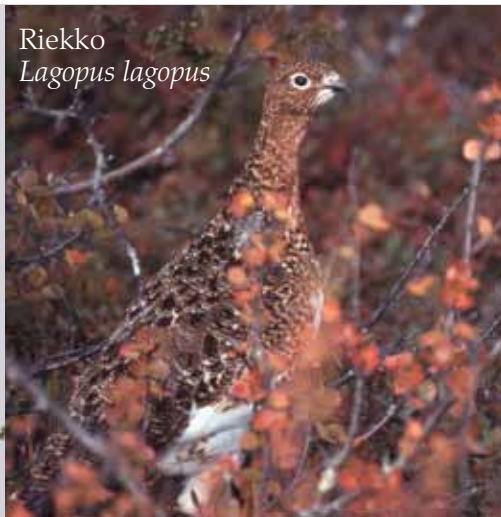
Hyvät lintusuot ovat yleensä hyviä sudenkorentosoita. Ojitettu suo, joka kasvaa kitukasvuista mäntyä, kelpaa usein vain metsäkirviselle, peipolle ja muille joka paikan lajeille. Luonnon-tilaisemmilla avosoilla viihtyvät lirot, kapustarinnat, keltavästäräkit ja niittykirviset. Näiden kaikkien lajien pesimäkannat ovat taantuneet, sillä luonnon-tilaisia soita on enää jäljellä noin neljäsosa siitä, mitä oli 1950-luvulla Etelä-Suomessa.

eteläpuoleiseen Afrikkaan talveksi ja saapuu toukokuussa Suomeen. Pääjoukot jatkavat Lappiin, mutta osa kelpuuttaa luonnon-tilaiset, vetiset nevat pesimäpaikoikseen.

Ihmisellä tuntuu olevan kautta maailman vimma tuhota luonnon-tilaisia kosteikkoja, joten näiden lajien muuttoreitti on kokonaisuudessaan uhkakuvia täynnä. Saharan laajentumisella tai muiden maiden leväperäisellä toiminnalla ei voi kuitata kaikkien soilla pesivien lintu-lajiemme taantumaa, sillä ainoan soiden paikkalintumme, riekko, on käytännössä katsoen jo hävinnyt Etelä-Suomesta.

Useat suolintumme ovat pitkänmatkan muuttolintuja, joiden taantumaa osasyt löytyvät Suomen rajojen ulkopuolelta. Esimerkiksi liro muuttaa Saharan

Riekko
Lagopus lagopus

Risto Torni

Kapustarinta
Pluvialis apricaria

Jari Kostet

Suosirri
Calidris alpina

Jari Kostet

Niittykirvinen
Anthus pratensis

Jari Kostet

Liro
Tringa glareola

Jari Ketonen

Keltavästäräkki
Motacilla flava

Jari Ketonen

Kurki *Grus grus*
Antti Below

*Monen suon ja suolajin polku on päättymässä.
Yritetään yhdessä kääntää kehityksen suunta.
Kuva Kimmo Lahikainen*

Osallistu keräykseemme tai anna lahjaksi

Suomen sudenkorentoseura kerää varoja suon hankkimiseen eteläisestä Suomesta. Suo suojelemaan ja jätetään luonnontilaan.

www.sudenkorento.fi

Työryhmä: Jarmo Latva, Lisse Tarnanen (toimitus), Timo Päivinen (taitto).

Anna suon asukkaille lahjaksi palanen alkuvoimaista suota, vuodesta toiseen uudistuvaa kotipiiriä luonnon monimuotoiselle elämälle.

Esitteen asiantuntijoina ovat toimineet biologit Esa Korkeamäki, Rainer Rajakallio sekä Jussi Mäkinen.

Tai muista ystävääsi tai yhteistyökumppaniasi suon ystävien lahjakortilla. Sitä ei saajalla ole ennestään eikä lahja jää hyllyyn pölyttymään. Saat meiltä lahjakortin.

Vuokon luonnonsuojelusäätiö on tukenut esitteen painatusta.

19

Suolampi ulpukoineen Kylmäluoman retkeilyalueella Taivalkoskella. Kuva Jari Kostet

Jari Kostet

Ruskoukonkorento

Aeshna grandis

Jouni Tuohimaa

Keräyslupa: Poliisihallitus/Arpajaishallinto. Päätös 7.6.2010 POHADno/2010/1761.
Toimeenpano-aika ja -alue: 7.6.2010–31.5.2011, koko maa Ahvenanmaata
lukuun ottamatta.

Tilinumero: Nordea 138930-213473

SUOMEN
SUDENKORENTO-
SEURA